

Aleksandar Horvat

(Filozofski fakultet u Novom Sadu, Srbija)

PROMJENA IMENA NASELJA U BARANJI 1922. GODINE

(Prilog proučavanju baranjskih ojkonima)

UDK: 811.163.42(497.5 Baranja)''1922''

Pregledni rad

Primljeno: 18. 1. 2014.

Baranja je Trijanonskim mirovnim ugovorom 1920. podijeljena između Mađarske i Kraljevine SHS. Manji, južni dio područja pripao je jugoslavenskoj državi. U skladu s državnom politikom demađarizacije u krajevima bivše južne Ugarske, 1922. izvršena je promjena imena mjesta u Banatu, Bačkoj i Baranji. Promjena imena naselja u Baranji uglavnom se temeljila na prijedlogu županijskog školskog nadzornika Milana Đ. Čosića iz prosinca 1920. Mađarski nazivi su zamijenjeni slavenskim imenima mjesta, koja su ostala u upotrebi do danas.

Ključne riječi: Kraljevina SHS, Baranja, baranjski ojkonimi, Milan Đ. Čosić, demađarizacija

Poslije završetka Prvog svjetskog rata, područja južne Ugarske, Banat, Bačka i Baranja,¹ našli su se pod okupacijom srpske vojske. Slavenski pred-

¹ Porijeklo toponima „Baranja“ nije jasno utvrđeno u znanosti. U staroj literaturi i građi pojavljuju se razni nazivi za taj teritorij, npr. *Barania*, *Barana*, *de Barana*. Nakon protjerivanja Turaka iz Baranje krajem XVII. stoljeća, otpočela je velika kolonizacija Nijemaca na cijeli teritorij južne Ugarske. Zbog toga je Baranja u izvorima nazivana i „Schwäbische Türkei“ (Радивој Симоновић, *Етнографски преглед Војводине* (Нови Сад, 1924), 26). Mnogi autori su u svojim radovima pokušavali protumačiti značenje toponima Baranja, koristeći povijesne i lingvističke argumente. Stevan Mihaldžić povezivao je ime jednog od slavenskih plemena koje je naseljavalo Baranju u IX. stoljeću, „Predenecenti“, s imenom Baranja. Prema francuskom izgovoru, naziv plemena bi se čitao „Pranjasan“, što bi po Mihaldžiću odgovaralo imenu „Вранјанас“ (Стеван Михалцић, *Барања од најстаријих времена до данас* (Нови Сад, 1937), 21). Josip Bösendorfer iznio je pretpostavku da je ime područja u vezi s riječju „bara“, odnosno „blato“, pa bi npr. Baranyavár bio „Blatni grad“ (Josip Bösendorfer, *Nešto malo o našoj Baranji* (Osijek, 1940), 6). Sličnu tvrdnju podržali su još neki autori, zbog nekadašnjeg položaja Baranyavára u močvarnom i barovitom području. Toponim Baranja

stavnici tih područja su na Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu 25. studenoga 1918. odlučili da se priključe Srbiji, odnosno budućoj jugoslavenskoj državi. Mirovnim ugovorom potpisanim u Trianonu 4. lipnja 1920. određene su granice mađarske države i njenih susjeda. Baranja je, kao jedno od spornih područja, podijeljena između Mađarske i Kraljevine SHS. Manji, južni dio pokrajine, površine 1147 km², pripao je jugoslavenskoj državi. Međutim, vojska i administracija Kraljevine SHS tek su u kolovozu 1921. napustile Pečuh i dio Baranje koji je pripao Mađarskoj.²

Pošto je od nekadašnje Baranjske županije³ Kraljevini SHS pripao samo tzv. „baranjski trokut“, postavilo se pitanje administrativnog statusa jugoslavenske Baranje. Vlastima je bilo jasno da južna Baranja ne može funkcionirati kao posebna županija, ali i da je prevelika da bi bila organizirana samo kao

tumačen je i pomoću ličnog imena Boronja, pa bi županijsko središte bilo u stvari grad nekog Boronje (Stjepan Sekereš, *Antroponimija i toponimija južne Baranje*, separat (Zagreb, 1966), 425). Postoji i narodna predaja kako je čitava pokrajina nazvana po vinu, iz mađarskog *boranya* „vinska majka“ (Ivan Gregurek, Žarko Kovačić, „Proizvodnja grožđa“, u: *Tri stoljeća Belja - zbornik radova*, ur. Dušan Čalić (Osijek, 1986), 569). Međutim, te spekulacije nisu znanstveno dokazane, jer se ne temelje na jakim lingvističkim ili povijesnim argumentima.

Temeljitija tumačenja nalazimo u tekstovima Ante Sekulića i Krešimira Mederala-Sučevića. Sekulić je pisao da je u utvrdi i područnom središtu Baranyaváru nekada bilo središte županije, a kada je županijsko središte premješteno u Pečuh, Baranjavska je županija preimеноvana u Baranjsku županiju i otuda potječe kao kratica ime Baranja. Sekulić iznosi i drugu teoriju, prema kojoj ime Baranja dolazi od slavenske riječi *baranek* (do danas očuvane u poljskom) „janje, jaganjac“, a na mađarskom *bárány* (preuzeto iz slavenskih jezika) „janje“. On smatra da je porijeklo imena svakako slavensko, a da su se ugarska plemena doseljavala na prostor gdje su slavenska plemena čuvala svoja stada i iz tog procesa dolazi ime oblasti (Ante Sekulić, *Hrvatski baranjski mjestopisi* (Zagreb, 1996), 11). Krešimir Mederal-Sučević je u analizi porijekla imena Baranyavár iznio podatak o prvom baranjskom županu koji je tu stolovao i zvao se Brana, pa je naselje dobilo ime po njemu (Krešimir Mederal-Sučević, „Usporedni pregled hrvatskih i mađarskih baranjskih ojkonima“, *Folia onomastica croatica* 15 (2006), 176). Ako bismo uzeli kao točnu pretpostavku da se ime na cijelu pokrajinu proširilo iz imena jednog mesta, mogli bismo pretpostaviti da ime područja dolazi od slavenske riječi „Brana“, koja može biti ime nekog lokalnog velikaša, ali i ime samostana Brana sv. Mihaela Arkandela u blizini današnje Branjine, koji se već 1093. spominje u povijesnim izvorima.

² O tome više: *Prisajediñeñe Voјvodine Краљевини Србији 1918.*, zbornik radova, urednik M. Смиљанић (Нови Сад, 1993); Драго Његован, *Prisajediñeñe Срема, Баната, Бачке и Барање Србији 1918. Документи и прилози* (Нови Сад, 1993); Andrej Mitrović, *Razgraničenje Jugoslavije sa Mađarskom i Rumunijom 1919-1920* (Novi Sad, 1975); *Дневник проте Стевана Михалцића*, приредио Драго Његован (Нови Сад – Београд, 2000); Милан Глибоњски, *Барања (1918-1923): сећања*, приредили Василије Крестић и Петар Крестић (Београд, 2009).

³ Stara Baranjska županija (Baranya vármegye) bila je podijeljena na sljedećih sedam okruga: Baranjavar, Mohač, Hegyhát, Pečuh, Šikloš, Szentlőrinc i Pečuški Varadin (Миленко Палић, „Преглед административно територијалних промена у Војводини: 1918-1941.“, *Зборник за друштвене науке* 38 (1964), 127-130). Prigodom razgraničenja, Kraljevini SHS pripalo je 25 općina baranjavarskog okruga, 6 općina mohačkog okruga i 3 općine šikloškog okruga (J. Bösendorfer, *Nešto malo o našoj Baranji*, 42), ukupno četvrtina teritorija Baranjske županije.

poseban srez. U kolovozu 1921. odlučeno je da područje bude podijeljeno na dva sreza (okruga): batinski i dardanski. Batinski srez činilo je sljedećih 12 općina: Batina (Kiskőszeg⁴), Draž (Darázs), Duboševica (Dályok), Gajić (Hercegmárok), Topolje (Izsép), Podolje (Nagybodolya), Branjina (Kisfalod, Kisfalud, Baranyakisfalud), Popovac (Baranyabán), Kotlina (Sepse), Suza (Csúza), Zmajevac (Vörösmart) i Branjin Vrh (Baranyavár), s državnim dobrom Belje u Kneževu (Főherceglak), koje je potpalo pod administraciju općine Branjin Vrh. Dardanski srez činile su sljedeće 22 općine: Darda (Dárda), Čeminac (Laskafalu), Kozarac (Keskend), Tvrđavica (Kisdárda), Beli Manastir (Pélmonostor), Kneževi Vinogradi (Hercegszőlős), Grabovac (Albertfalu), Kamenac (Kő), Jagodnjak (Kácsfalu), Bolman (Bolmány), Bilje (Bellye), Kopačevo (Kopács), Vardarac (Várdaróc), Podravlje (Jenőfalva), Karanac (Karanacs), Lug (Laskó), Petlovac (Baranyaszentistván), Novi Bezdán (Újbezdán), Torjanci (Torjancz), Baranjsko Petrovo Selo (Petárda), Luč (Lőcs) i Šumarina (Benge).⁵

Uredbom vlade Kraljevine SHS o podjeli zemlje na 33 oblasti iz travnja 1922. odlučeno je da dardanski i batinski srez uđu u sastav Bačke oblasti sa sjedištem u Novom Sadu.⁶ Međutim, provedba ove odluke nije išla brzo ni lako. U Banatu, Bačkoj i Baranji proces uvođenja oblasti trajao je sve do 1927. Istodobno su paralelno postojale stare županije, ali i nove oblasti, koje se nisu teritorijalno poklapale. I poslije povlačenja jugoslavenske administracije iz Pečuha, Baranjska županija nastavila je funkcionirati u Dardi, kako bi obavila čitav niz poslova, kao što su zbrinjavanje izbjeglica i optanata i konačno razgraničenje s Mađarskom. Tek 1. rujna 1923. Baranjska županija priključena je Bačkoj županiji, koja se od tada zove Bačko-baranjska županija.⁷

Jedan od poslova Baranjske županije bio je i promjena imena baranjskih naselja. Međutim, prije analize karaktera promjene imena mjesta 1922. potrebno je nešto reći o starim baranjskim ojkonimima. Najozbiljniju analizu ove problematike napisao je Krešimir Mederal-Sučević u članku „Usporedni pregled hrvatskih i mađarskih baranjskih ojkonima“, a tim problemom bavili su se i Ante Sekulić u knjizi *Hrvatski baranjski mjestopisi* i Stjepan Sekereš u radu *Antroponimija i toponimija južne Baranje*.

Najveći utjecaj na imena baranjskih mjesta prije 1922. imao je šarolik etnički sastav stanovništva, pa je u starim ojkonimima moguće pronaći mađar-

⁴ Imena mjesta navedena su u onom obliku koji su dobila poslije promjene 1922, a u zagradi se nalaze stara imena mjesta do 1922.

⁵ С. Михалцић, *Барања*, 420-421.

⁶ Д. Његован, “Присаједињење Барање Србији 1918. године”, у: *Барања – српска земља*, зборник радова, ур. Д. Његован (Бели Манастир, 1995), 83.

⁷ М. Палић, *Преглед*, 139, 142-150.

ske, njemačke i slavenske riječi. Ime naselja *Petárda* prvi put se javlja 1554. Poznate su i starije verzije naziva iz XIII. stoljeća, veoma sličnog oblika. Riječ je vjerojatno slavenskog porijekla, a potječe od imena lokalnog feudalca na čijem se posjedu nalazilo naselje. *Kiskőszeg* (pučki Batina Skela, njemački Donau-Daru-Winkel) dolazi od mađarskih riječi *kő* „kamen“ i *szeg* „ugao, rub“, a pritom se misli na visoku obalu Dunava. Prefiks *kis* „malen“ dodan je kako bi se ime mjesta razlikovalo od imena grada Kőszega u Mađarskoj. *Pélmonostor* (pučki Monoštor) dobio je ime prema samostanu iz XIII. stoljeća koji se tu nalazio. Riječ *Pél* je nejasna i možda se odnosi na lokalnu feudalnu porodicu ili turkijsku riječ *pel/bel* „brežuljak, humak“. Naselje je spominjano u izvorima i pod nazivima Baranyamonostor i Majsmonostor, također prema jednoj feudalnoj porodici. Naziv *Bellye* (pučki Bilja) mađarskog je porijekla, a odnosi se na osobno ime. *Bolmány* je naziv njemačkog porijekla i dolazi od osobnog imena Abelman. Kasnije je u mađarskoj verziji početno A– pogreškom ispušteno kao određeni član. *Baranyakisfalud* (pučki Kišfaluba, njem. Kleindorf) dolazi od mađarskih riječi *falu* „selo“ i *kis* „malen“. Kod *Baranyavára* (pučki Brnjevar) prvi dio imena potječe od slavenskog imena „Brana“, kako se možda zvao prvi baranjski župan. Cijela županija, *Baranyavár megye*, dobila je ime po tom mjestu. Međutim, nije isključeno da se ime naselja može povezati s imenom starodrevnog samostana Brana sv. Mihaela Arkandela, koji se već 1093. prvi put spominje u izvorima, a bio je smješten iznad današnje Branjine na brdu Banska Kosa. Naziv *Laskafalu* (pučki Vaškvaluba, njem. Laskafeld) vjerojatno potječe od mađarskog ličnog imena. *Dárda* (pučki Tarda) može biti prijevod mađarske riječi koja znači „koplje“, no vjerojatnije je da ime potječe od slavenskog pridjeva „tvrđ“, što se uočava kod starijeg pisanja imena mjesta - *Turda*. Prema tome, ime je možda vezano za staru tvrđavu pred rimskim gradom Mursom. Postoji i teorija da je to ime keltskog porijekla. Ojkonim *Darázs* vjerojatno potječe od slavenskog osobnog imena. I *Dályok* je također ime slavenskog porijekla (češki Dálek, poljski Dalek, ruski Daleki). Postoji mogućnost da je ime u vezi s toponimom Dalj. *Hercegmárok* dolazi vjerojatno od osobnog imena Márk i kasnije pridodanog Herceg, prema plemićkoj porodici Herczeg koja je u prošlosti vladala tim krajem. *Albertfalu* (pučki Albertovo) dobilo je ime prema saskom nadvojvodi Albertu Kazimiru Augustu. Porijeklo ojkonima *Kácsfalu* (pučki Kačvala, njem. Katschfeld) je u kombinaciji mađarskog osobnog imena Kács i riječi *falu* „selo“. Postoji mišljenje da je Kács ustvari turska riječ *gaç* „bježi, spašava se“. Ime naselja *Kő* (pučki Kuva) dolazi od mađarske riječi za „kamen“. Za *Karancs* postoje teorije da ime dolazi od riječi *garancs* „grumen“ ili turske riječi *qorumçi* „garava tkanina“. Ojkonim *Hercegszőlős* (pučki Suljoš, njem. Weingärten) sastoji se od riječi *szőlős* „vinograd“ (tu su se nalazili vinogradi nadvojvode Alberta) i *herceg* „knez“. Ime *Kopács* vjerojatno dolazi od slavenske riječi „kopač“, ali postoji mogućnost da mu je porijeklo u mađarskim riječima *kopáncs/kopács* „zelena

košuljica ploda; djetlić“. Porijeklo imena *Sepse* (pučki Sepša) je u mađarskom osobnom imenu ili riječi *szép* „lep“. Ime *Keskend* (njem. Geisdorf) dolazi od mađarske riječi *keskeny* „uzak, uzina“, što se može odnositi na uzak zemljišni posjed u prošlosti, okružen gustom šumom. Ime *Lőcs* (pučki Luč) dolazi od osobnog imena *Leus*. *Laskó* (pučki Laškovo) je riječ slavenskog porijekla, odnosno umanjenica koja znači „šumica“ (usp. ruski „lužkov“). *Újbezdan* je nastao kolonizacijom radnika iz Bezdana u Bačkoj 1864. koji su svom novom naselju dali to ime. Ime *Baranyaszentistván* je patrocinij. Toponim *Nagybodolya* (pučki Bodolja) možda dolazi od osobnog imena *Bodolya*, koje je vjerojatno slavenskog porijekla (npr. Budilo ili Bodilo). Prefiks *nagy* „velik“ dodan je zbog razlikovanja u odnosu na druga mjesta s istim imenom. Prema drugoj teoriji, porijeklo imena je od slavenske riječi „podolje“, zbog konfiguracije terena oko sela. Postoji i mišljenje da je to staro ime po *divčici*, bodljikavom korovu, pa otud ime „Bodlja“. Ime *Jenőfalva* ima porijeklo od osobnog imena *Jenő*, odnosno Eugen(ije), prema vojskovođi Eugenu Savojskom koji je imao dvorac u blizini naselja. Ojkonim *Baranyabán*, odnosno toponim *bán* „ban“, dolazi iz turkijskih jezika. Naziv *Csúza* može se povezati s osobnim imenima. Jedan od članova porodice *Chak*, koja je imala posjede u Baranji, zvao se *Samuel de Chuza*. Ime mjesta može imati veze i sa slavenskim prezimenima Čusa ili Čuze. *Benge* (pučki Benga) mađarska je riječ za „krkavinu, pasjakinu“. Naziv *Izsép* dolazi od osobnog imena *Ifep*, *Isyph*, premda se možda radi i o riječi turskog porijekla. Ime *Torjancz* je slavenska riječ. Vjerojatno potječe od riječi *tor* za janjad i ovce, ali može biti i da su ga u prošlosti naselili „ljudi iz Torje“, mjesta u današnjoj Transilvaniji. *Kisdárda* (njem. Lanzenau) je na mađarskom „mala Darda“. Ojkonim *Várdaróc* dolazi od staromađarske riječi *daroc*, što je označavalo lovca koji se bavio uklanjanjem kože, krzna i rogova s ubijenih životinja. Prefiks *Vár-* je dodan jer je mjesto u prošlosti pripadalo Baranyaváru. *Vörösmart* u prijevodu s mađarskog znači „crvena obala“ (*vörös* „tamnocrven, rumen“ i *mart* „obronak, obala rijeke“). Prema narodnoj predaji, ime potječe od imena veoma nemilosrdne plemkinje Vereš (Crvene) Marte.⁸

U Baranji je postojalo i nekoliko pustara (mađ. *puszta*) koje prigodom administrativne organizacije Batinskog i Dardanskog sreza 1921. nisu dobile status općina, a među njima najznačajnije su: Főherceglak, Keskenyerdő, Frigyesföld i Braidaföld. Naziv *Főherceglak* (pučki Lak) jest složenica od riječi *főherceg* „knez, nadvojvoda“ i *lak* „naselje, mesto stanovanja“. Porijeklo ojkonima je u tituli vlasnika „Belja“, nadvojvode Alberta, koji je preselio središte imanja iz Bilja u Lak. *Keskenyerdő* u prijevodu znači „uska šuma“,

⁸ K. Mederal-Sučević, „Usporedni pregled“, 175-184; A. Sekulić, *Hrvatski baranjski mjestopisi*, 142-147; Предлог Милана Ђ. Ђосића о промени назива барањских места (Архив Војводине, ф. 83, к. 2, пов. бр 10/921); С. Михалцић, *Барања*, 49, 73, 90-93, 100.

što je vjerojatno predstavljalo opis zemljišta u prošlosti. Ojkonim *Frigyesföld* dolazi od osobnog imena Frigyes i riječi *föld* „zemlja“. *Braidaföld* je naziv prema prezimenu Braida, koje je nosio nekadašnji nadstojnik pustare.⁹

Do službene promjene imena mjesta u Banatu, Bačkoj i Baranji došlo je poslije odluke Ministarstva unutrašnjih poslova 15. svibnja 1922. Određeno je da stara mađarska imena budu zamijenjena novim imenima u slavenskom duhu. Kriteriji pri određivanju novih imena bili su: usvajanje prijedloga srpskog, bunjevačkog i šokačkog stanovništva, potkrijepljenih u povijesnim dokumentima iz ranijeg vremena, prevođenje mađarskih imena prilagođenih srpskom jeziku, uvođenje potpuno novih imena¹⁰ i zadržavanje starih imena, ako je bilo dokazano da su slavenskog porijekla.

Naredba Ministarstva unutrašnjih poslova da se otpočne rad na promjeni mađarskih imena naselja objavljena je u lipnju 1920. Novosadski list *Jedinstvo* pisao je kako Ministarstvo inzistira da se promjena obavi u suradnji sa stanovništvom i da je nužno ustanoviti jesu li pojedina mjesta imala kakvo srpsko ime u prošlosti, vezuje li se za mjesto lokalna narodna tradicija (neka bajka ili priča) i na kraju da stanovnici sami predlože ime svojem selu.¹¹ U toku procesa promjene imena naselja pojavio se i jedan radikalni prijedlog, Stevana Šapinca, novinara pečuškog *Baranjskog glasnika*. On je za baranjska naselja predlagao imena iz srpske istorije, kao što su Cer, Kumanovo, Bregalnica, Karađorđevo, Obilićevo, Jovanovo (Cvijić)¹² itd., no taj predlog nije ozbiljnije razmatran.

Zadatak da izradi prijedlog i obrazloženje novih imena mjesta dobio je još u drugoj polovici 1920. godine baranjski županijski školski nadzornik Milan Đ. Ćosić.¹³ On je posao završio do prosinca 1920. i njegov je prijedlog postao osnova za promjenu imena mjesta u Baranji. Za Kisfalud, Ćosić je predložio naziv *Branjina*, koji je branjinska općina usvojila i prije službene promjene, prema starom samostanu Brana, koji se nalazio u blizini sela. Za Nagybodo-

⁹ K. Mederal-Sučević, “Usporedni pregled”, 175-184.

¹⁰ Илија Петровић, *Војводина српска: 1918* (Нови Сад, 1996), 334-335.

¹¹ *Jedinstvo*, год. 2, бр. 325 (25. јуна 1920).

¹² *Baranjski glasnik*, год. 3, бр. 68 (20. марта 1921).

¹³ Milan Đ. Ćosić bio je veoma utjecajna osoba u Baranji prvih godina poslije završetka Prvog svjetskog rata. Kao član Pašičeve Radikalne stranke obavljao je niz značajnih poslova, a 1920. čak je putovao u Pariz na Mirovnu konferenciju, da dodatno aktualizira baranjsko pitanje. U to vrijeme napisao je i jednu brošuru o Baranji pod naslovom *Baranja: prilog k poznavanju jedne skoro zaboravljene srpske pokrajine*. Bio je u stalnom kontaktu s raznim ministarstvima u Beogradu, a njegovi izvještaji iz Pečuha predstavljaju dragocjen povijesni izvor o zbivanjima na cijelom području do 1921. (Vidjeti u: M. Глибоњски, *Барања - сећања*; Милан Ђ. Ћосић, *Барања: прилог к познавању једне скоро зоборављене српске покрајине*, Нови Сад бг.)

lyu predloženo je ime *Bodlja* kao staro slavensko ime po divčici, bodljikavom korovu kojeg je bilo mnogo u okolici sela. Za Dályok je predloženo ime *Duboševica*¹⁴ po dijelu atara u blizini naselja gdje se nalazi „duboka bara“. Za selo Darázs predviđeno je ime *Draž*, modifikacijom starog imena. Za Herczegmárok predloženo je ime *Gajić* ili *Gatić* prema gaju i dijelu atara pokraj naselja. Za Izsép predložena su dva imena - *Topolje* ili *Topoljac*, po dijelu atara. Za Petárdu je predviđeno ime *Petrovo (Selo)*. Čosić u obrazloženju navodi da je nastavak „-da“ u „Petár-da“ iz mađarskog jezika, a samo ime naselja slavenskog porijekla. Za Torjáncz je predloženo modificirano ime *Torjanci*, s obrazloženjem da potječe od riječi *tor* za janjce i ovce. Za Újbezdán je predloženo ime *Novi Bezdán*, da bi se razlikovalo od Bezdana u Bačkoj, čije ime potječe od srpske riječi „bezdán“ (ponor, ambis). Za Baranyabán predviđena su dva imena - *Ban* ili pak *Popovac*, po dolini u kojoj se nalazi izvor Popovac s crkvicom. Za Karancs je predloženo prilagođavanje imena srpsko-hrvatskom jeziku¹⁵ uz tri mogućnosti: *Kranjčevo*, *Karančevo* ili *Karanac (Selo)*. Za Kácsfalú je predloženo ime *Jagodnjak*, prema dijelu atara. Za Bolmány su predložena nova imena *Taborište* ili *Gakovac* također prema dijelovima atara. Za Kiskőszeg predviđeno je ime *Batina*, prema lokalnom nadimku za skeledžiju kojeg su zvali „bata“. Za Vörösmart predloženo je ime *Zmajevac* prema položaju naselja i Dunavcu pod selom koji se zove Zmajevac. Za Dárdu, Čosić je predvidio ime *Tarda*, koje ima porijeklo od utvrde što je nekad bila smještena pred rimskim gradom Mursom. Za promjenu imena mjesta Laskafalu u *Čeminac* nije dano obrazloženje. Za Keskend je predloženo ime *Kozarac* od riječi *kecske* „koza“. Za Sepse je predloženo ime *Kotlina* prema položaju, jer se mjesto nalazi u kotlini. Za naselje Csúza predloženo je ime *Suza*, prema legendi da su u prošlosti lokalni kmetovi (jobagioni i sebri) feudalke Vereš Marte „propišali silne suze“ zbog njene nemilosrdnosti. Za Baranyavár predloženo je ime *Branjin Vrh*, prema „branjinskim planinama“ što se protežu od Batine i završavaju iznad naselja. Za Főherceglak predviđen je naziv *Knežev Konak*, kao prijevod s mađarskog. Za Lócs je preuzeto i modificirano staro ime u ojkonimu *Luč*. Za naselje Bengé predloženo je ime *Šumarina*, prema šumi koja se tu nalazila u prošlosti. Za Baranyaszentistván

¹⁴ Krešimir Mederal-Sučević u svom radu o baranjskim ojkonimima daje zanimljiva objašnjenja imena Duboševica: vezom s prezimenom Duboš, mađarskog porijekla (*dobos* “bubnjar”), ili po narodnoj predaji o mlinu Doboš Evice u blizini sela (K. Mederal-Sučević, “Usporedni pregled”, 177). Međutim, Čosić je u svom prijedlogu naveo da ime Duboševica predlaže prema dijelu atara u kojem se nalazi „duboka bara“ (A. B, ф. 83, к. 2, пов. бр 10/921).

¹⁵ Budući da je u Kraljevini SHS/Jugoslaviji upotrebljavan naziv “srpsko-hrvatski jezik” (govornici “Srbo-Hrvati”), koristit ćemo taj termin u daljnjem tekstu. U biti, radilo se o posrbljavanju imena naselja, i upravo je termin „srpski jezik“ korišten u većini onovremenih dokumenata vezanih za promjenu imena mjesta u nekadašnjoj južnoj Ugarskoj. Ipak, svakako ne treba izgubiti iz vida da je terminologija u tadašnjim i kasnijim radovima prilagođavana političkim okolnostima, i da je najprirodnije koristiti jezik i termine koji su tada bili u službenoj upotrebi, a ne one koje su koristili sudionici događaja u svojim izvještajima.

predložen je naziv *Petlovac* po legendarnoj „Petlovoj brazdi“, koja se prema narodnoj predaji proteže u seoskom ataru. Za Braidaföld predloženo je ime *Širine*, što je prijevod na srpsko-hrvatski. Za Hercegszölös predloženo je ime *Kneževi Vinogradi*, kao prijevod s mađarskog. Za Frigyesföld predviđeno je ime *Mirkovac*, što bi odgovaralo srpskom prijevodu osobnog imena (Frigyes-Mirko). Za Kő je predviđen prijevod - *Kamenac*. Za naselje Albertfalu predložena su dva imena - *Grabovac* ili *Grabik*, prema grabovoj šumi koje je nekad bilo mnogo u blizini naselja. Za Laskó predviđeno je ime *Luško Selo*, od riječi lug. Za Keskenyerdő predloženo je ime *Kozjak*, od riječi *koza*. Za Pélmonostor predviđeno je ime *Manastir*, po starom samostanu iz XIII. stoljeća. Za Bellye predloženo je ime *Bilje*. Iako su ovo naselje Baranji zvali Bilja, Čosić je smatrao da je bolji oblik ojkonima Bilje. Za naselje Jenőfalva predloženo je ime *Podravlje*, prema položaju uz Dravu. Za Kisdárdu je dano obrazloženje isto kao za Dardu, a predložena su imena *Mala Tarda*, *Tvrđica* ili *Tvrđavica*. Za Kopács su predložena dva imena - *Kopačevo* ili *Trešnjevac*, jer je taj kraj bio poznat po trešnjama. Za Várdaróc je zadržano modificirano staro ime *Vardarac*.¹⁶

Milan Đ. Čosić neka od predloženih novih imena nije dovoljno istražio, a neka je prilagođavao potrebi slavenizacije imena bez detaljnijeg istraživanja, kako novih, predloženih imena, tako i starih imena mjesta. To se posebno primjećuje kod ojkonima Batina, Čeminac, Kozarac i Kozjak.

Za predloženi naziv Batina, Čosić je pisao da ima porijeklo od lokalnog naziva za skeledžiju „bata“. Zapravo, taj naziv je nastao od starog lokaliteta Battyán, koji se nalazio na području današnjeg Bezdana. U rimsko doba na istom se prostoru nalazilo naselje *Batnicum*. Skela koja je povezivala Baranju i Bačku nazivala se battyánskom skelom,¹⁷ pa otuda vjerojatno naziv za skeledžiju „bata“ i podatak do kojeg je došao Čosić. Stevan Mihaldžić je, u svojoj knjizi *Baranja od najstarijih vremena do danas*, među starim samostanima između Dunava i Drave naveo samostan Bata, koji se možda nalazio u blizini samostana Brana,¹⁸ ali ako se nalazio blizu Batine, njegovo ime je vjerojatno povezano sa starijim lokalitetima Battyán i *Batnicum*. Iako za novo ime Čeminac Čosić ne daje objašnjenje u svom prijedlogu, u literaturi postoji nekoliko tumačenja: da ojkonim potječe od prezimena velikaške porodice Čemenji, koja je imala posjed u tom kraju, od predjela Čemin koji se nalazi u blizini mjesta i od turske riječi *çim* „livada, ledina“.¹⁹ Analizirajući Čosićeve metode rada, najvjerojatnije je da je porijeklo imena od lokaliteta Čemin pokraj naselja. U slučaju Kozarca i Kozjaka, Čosić se oslanjao na pučku etimologiju, od-

¹⁶ A. B., ф. 83, к. 2, пов. бр 10/921.

¹⁷ K. Međeral-Sučević, „Usporedni pregled“, 175.

¹⁸ С. Михалцић, *Баранџа*, 93.

¹⁹ K. Međeral-Sučević, „Usporedni pregled“, 176; A. Sekulić, *Hrvatski baranjski mjestopisi*, 144.

nosno pogrešno tumačenje i prevodenje Keskend i Keskenyerdó, kao *kecske* „koza“. Zanimljivo je da i njemačko ime Geisdorf dolazi od riječi koja znači „koza“.²⁰ Inače, pučka je etimologija imala velik utjecaj na Ćosićev rad, pa su i Suza, Grabovac, Šumarina i Petlovac dobili imena prema narodnim pričama. Za Bilje, Bolman, Vardarac, Luč i Karanac, stara imena su zadržana i prilagođena srpsko-hrvatskom izgovoru, iako nisu bila slavenskog porijekla.

Ipak, većina Ćosićevih prijedloga prihvaćena je. Donekle izmijenjena imena usvojena su za Beli²¹ Manastir (Manastir), Podolje (Bodlja), Bolman (Taborište ili Gakovac), Dardu (Tarda), Lug (Luško Selo) i Kneževo (Knežev Konak). Imena mjesta su slavenizirana, a i za ona sela koja su zadržala svoja stara imena dokazivano je da su ona slavenskog porijekla. Tako je povjesničar Dušan J. Popović s dosta nejasnom argumentacijom pisao kako ime „Bolman“ potječe od riječi „balvan“.²²

Iako su izvještaji s terena baranjskom velikom županu početkom 1921. govorili kako su se „svi slagali s tim da ta imena srpska najviše odgovaraju“, stanovnici pojedinih mjesta pružali su otpor, dokazujući slavensko porijeklo starih imena svojih sela. O snazi otpora svjedoči i podžupanova uputa namijenjena sreskim vlastima da „slušaju samo volju stanovništva bez ikakve presije“. Kada je stanovništvo čulo za najavljenju promjenu imena mjesta, stanovnici Torjancza, Petárde i Újbezdána pobunili su se s argumentacijom da su imena njihovih sela „čisto slovenska i da su se oduvek tako zvala (...) pa se ova imena imaju zadržati i u buduće bez promena“. Mještani Izsépa, Dályoka i Darázsa također su tijekom veljače, ožujka i travnja 1921. iskazivali svoje nezadovoljstvo.²³ Županijska vlast formirala je posebnu komisiju sa zadatkom da ispita želje i prijedloge stanovništva,²⁴ no cijela je akcija ostala u granicama Ćosićevog prijedloga, koji je i inače ostavljao za Torjancz, Petárdu i Újbezdán malo modificirana stara imena. Ipak, iako su u određenoj mjeri uvažavani prijedlozi pojedinih općina, utjecaj Ministarstva i županijske vlasti bio je presudan.²⁵

Analizom karakteristika novih imena i metodologije primijenjene prigodom promjene imena mjesta, možemo zaključiti da su naselja dobivala nova imena:

²⁰ K. Međeral-Sučević, „Usporedni pregled“, 179.

²¹ Vjerojatno je nejasna riječ *Pel* pučkom etimologijom zamijenjena srpskom riječju „Bel(i)“. (K. Međeral-Sučević, „Usporedni pregled“, 175).

²² Душан Ј. Поповић, *Срби у Војводини*, књ. 1, Од најстаријих времена до Карловачког мира 1699 (Нови Сад, 1957), 41.

²³ А. В., ф. 83, к. 2, пов. бр 10/921.

²⁴ А. В., ф. 83, к. 2, пов. 10 ех 1921.

²⁵ И. Петровић, *Војводина*, 335.

- prema geografskom položaju mjesta: Branjin Vrh, Kotlina, Podolje i Podravlje,
- prijevodom mađarskih i njemačkih imena na srpski: Kamenac, Kneževi Vinogradi, Kneževo, Mirkovac i Širine,²⁶
- izvođenjem imena iz mađarskih i njemačkih ojkonima, ali uz prilagodbu srpsko-hrvatskom jeziku (vjerojatno jer nije bilo drugih adekvatnih imena): Bilje, Bolman, Vardarac, Luč i Karanac,
- zadržavanjem starih imena, donekle prilagođenih srpsko-hrvatskom izgovoru, jer je ustanovljeno da su slavenskog porijekla: Baranjsko²⁷ Petrovo Selo, Draž, Kopačevo, Lug, Torjanci i Novi Bezdán,
- pomoću pučke etimologije: Grabovac, Kozarac, Kozjak, Petlovac, Suza i Šumarina,²⁸
- prema povijesnim lokalitetima: Batina, Beli Manastir, Branjina, Darda i Tvrđavica,
- prema imenima seoskih atara i drugim toponimima u okolici sela: Duboševica, Gajić, Grabovac, Zmajevac, Jagodnjak, Popovac,²⁹ Topolje, Čeminac.

Osnovni motiv promjene imena naselja u Baranji bila je „demađarizacija“ krajeva nekadašnje južne Ugarske, Banata, Bačke i Baranje, kao političko-ideološka platforma temeljito obrazlagana u međuratnoj Jugoslaviji i vrlo značajna za tadašnje političke elite. Iako su neka mjesta bez ozbiljnijih argumenata dobila drukčija ili srbizirana imena, s obzirom na okolnosti ipak je cijeli proces bio razmjerno korektan i bez nasilnih intervencija u baranjsku ojkonimiju. To potvrđuje činjenica da su ta imena zadržana do danas.

(Jezična redakтура teksta: Stanko Andrić)

²⁶ Prilikom promjene imena mjesta, prevedena je njemačka riječ *breit* „širok“, iako ime mjesta dolazi od prezimena *Braida* (K. Međeral-Sučević, „Usporedni pregled“, 182).

²⁷ Pridjev „Baranjsko“ dodan je kako bi se ime naselja razlikovalo od ostalih „Petrovih Sela“ u državi (K. Međeral-Sučević, „Usporedni pregled“, 175).

²⁸ Grabovac i Šumarina dobili su ime prema šumi, odnosno grabovoj šumi, koja je u prošlosti okruživala ta dva naselja, ali Čosić je do tih podataka došao zahvaljujući narodnoj predaji, pa ih zato svrstavamo u ovu kategoriju.

²⁹ Sučević iznosi podatak da je Popovac tako nazvan jer su se tu u prošlosti nalazila središta katoličke župe i pravoslavne parohije (K. Međeral-Sučević, „Usporedni pregled“, 181), što može samo imati vezu s nazivom izvora, prema kojem je selo dobilo ime.

Prilog 1

PRIJEPISI PISAMA STANOVNIKA PETARDE, NOVOG BEZDANA I TORJANACA IZ 1921. POVODOM PRIJEDLOGA O PROMJENI IMENA BARANJSKIH SELA (*Arhiv Vojvodine, fond 83*)

PETARDA

Izvod iz sedničkog zapisnika prigodom obdržavane dana 5. maja 1921. vanredne sednice opštinskog zastupstva opštine Petarda

Predmet: Promena imena sela Petarda

Knez izveštava, da je selo Petarda slavensko ime i da ispitivanjem starijih ljudi, ustanovio je, da od pamtiveka Petarda isto ime nosi i da nikada drugo ime osim današnjeg nije selo Petarda imalo.

Selo Petarda nije pomađarivano, nego se ovo ime datira od našeg nasaljevanja u ove krajeve, stoga moli zastupstvo, da u smislu naređenja gosp. podžupana broj 10/921 donese zastupstvo zaključak, da naziv sela ostane današnji.

Zaključak

Opštinsko zastupstvo jednoglasno usvaja predlog Kneza, da selo Petarda ostane sa dosadašnjim svojim imenom, te se protivi svakoj promeni imena sela Petarde u ma kom pravcu i na ma koje drugo ime, jer nikako naziv u spisku nebi odgovarao starim našim tradicijama.

Ovaj izvod sa izvorom suglasan

(Pečat i potpis)

NOVI BEZDAN

Izvadak iz sedničkog zapisnika prigodom dana 8 maja, održane sednice opštinskog zastupstva opštine Novi Bezdani

Predmet: Naziv imena Novog Bezdana

Knez kao predsednik obrazlaže i izveštava kako sledi:

Prije 50 godina doselili su se naši očevi iz Bezdana u Bačkoj, koji su bili na vlastelinskim pustarama biroši, te nam je vlastelinstvo dalo zemljište na kojem smo današnje selo sagradili i nastanili te od porekla Bačkog Bezdana udelili smo današnjem selu naziv „Novi Bezdani“. Stoga predlaže da ostane dosadanji naziv.

Zaključak:

Opštinsko zastupstvo usvaja predlog jednoglasno, te moli gosp. podžupana, da dosadašnji naziv „Novi Bezadan“ ostane.

Ovaj je izvod suglasan

(Pečat i potpis)

TORJANCI

Izvadak iz sedničkog zapisnika prigodom obdržavane vanredne sednice dana 27. aprila 1921. u opštini Torjanci

Predmet: Naziv opštine (sela) Torjanci u smislu naredbe gosp podžupana broj 10/921:

Izvestitelj čita naredbu gosp. podžupana broj 10/921 u pogledu promena imena opštine.

Nakon izveštaja knez izveštava i obrazlaže svoj predlog, da Torjanci postoje od pamtiveka i da nikada drugog naziva bilo nije, da je ime Torjanci čisto slavensko i da se o tome donese zaključak

Zaključak

Opštinsko zastupstvo slaže se sa iskazom dostavljenim po školskom nadzorniku, da Torjanci ostane, kako je i do sada naziv imalo, i da se protivi svakoj promeni imena, jer među narodima nema nikakvih starih uspomena, doli jedino, da je od pamtiveka bio naziv sela Torjanci.

Ovaj je izvod suglasan

(Potpis i pečat)

Prilog 2

PRESLICI DOKUMENATA
(Arhiv Vojvodine, fond 83)

Списак мјеста.

Број	Име мјеста (најближе мјесто)	Име мјеста (најближе мјесто)	Број	Име мјеста (најближе мјесто)	Име мјеста (најближе мјесто)
1.	Београд	Београд	20	Београд	Београд
2.	Београд	Београд	21	Београд	Београд
3.	Београд	Београд	22	Београд	Београд
4.	Београд	Београд	23	Београд	Београд
5.	Београд	Београд	24	Београд	Београд
6.	Београд	Београд	25	Београд	Београд
7.	Београд	Београд	26	Београд	Београд
8.	Београд	Београд	27	Београд	Београд
9.	Београд	Београд	28	Београд	Београд
10.	Београд	Београд	29	Београд	Београд
11.	Београд	Београд	30	Београд	Београд
12.	Београд	Београд	31	Београд	Београд
13.	Београд	Београд	32	Београд	Београд
14.	Београд	Београд	33	Београд	Београд
15.	Београд	Београд	34	Београд	Београд
16.	Београд	Београд	35	Београд	Београд
17.	Београд	Београд	36	Београд	Београд
18.	Београд	Београд	37	Београд	Београд
19.	Београд	Београд	38	Београд	Београд

1. Prijedlog Milana Đ. Čosića o promjeni naziva mjesta u Baranji iz 1920. godine

Prevedeno na redovnog kazivnika prijetom
 obdržavane dana 8. lipnja 1921. u uredu u
 općinskom kantonalnom sjedištu Petarda.

Predmet: Promjena imena sela Petarda.

Ulica savjetava, da je selo
 Petarda slavensko ime i da se
 tiuajom stasjit ljudi, ustanovio
 se, da se ne promijeni Petarda
 isto ime vodi; da u Petarda
 drugo ime nije slavenski
 nije selo Petarda imalo.

Selo Petarda nije pava,
 djakovaco, nego se ovo ime
 slavenski odnosi na selo
 u ovakoj, stoga molimo
 stuzstvo, da se u selu Petarda
 djevoja gosp. podrijetla
 (kraj: gov. 1892) daju
 konjugatno razgovoriti, da
 naziv sela ostane slavenski.

7. Kalčinac

Općinsko kantonalno sjedište,
 glasio uvažiti predlog žitelja,
 da selo Petarda ostane sa
 slavenskim imenom i u ovom
 se se protivio; dok se promeni
 imena sela Petarda u ime
 Konjugatno i u na koje
 drugo ime, jer u selu
 u selu u Grahovu selu. udgova,
 kao starim nazivom Fudolci,
 jama.

Daj izvogy sa izvornu suglasom.

Josip
 Janković

Skupština se jediničny nazivnija priprouto duma
 8 maja obdovavane sednice opštinskog zastupstvo
 razpatine Novu Bezdana. -

Predmet. Naziv imena Uboog Bezdana

Nova naopredredeni obstarlari
 i izvoštava Krasnojarski:

Prnje 50 godina, naselili su
 se u ovu ovcu na Bezdana u
 Priblnoj, koji su bili (kopi se)
 na slavotčivstini frustarova
 lironi, te nam je slavotčivstvo
 dalo koncipite na Nojicu suo
 duma, kelo angvalih, i nua,
 seliti te od porekla Priblnoj
 Bezdana u doli suo bla.
 mačijem selu "Novi Bezdana"
 što je predlari da ostane do.
 kodanji naziv. -

7 Kaldj. 1921.

Opštinskog zastupstvo
 namja predlog jednoglasno,
 kelnoli gop. potkijpaua,
 da koddanji naziv
 "Novi Bezdana" ostane. -

Ovaj je ishod suglasno

Provanov
 Ovs. lig.

3. Protest stanovnika Novog Bezdana protiv promjene naziva mjesta iz 1921. godine

Ispravak iz sedmicekog napisa pri
 godinu obdruzanu narodne sedmice slava
 24. prosinca, 1921. u opštini Torjanac:

Predmet: Naziv opštine (sela) Torjanaca u
 smislu naredbe broj. potpisana broj. 14921.

Prevedeno iz naredbe
 broj. potpisana broj. 10/1921
 u pogledu promene imena
 opštine.

Nakon savetoga sveta
 savetava i oblašani svoj
 predlog, da Torjanac postaje
 od parutićeva i danikaola
 drugog naziva bilo koji,
 da se ime Torjanac čisto
 obasme i da se to ime
 slava i napravi.

5. Kaznjivost

Opštinsko rešenje
 slava se va istakom
 savetovanja po oblikom
 nadzornikom, da Torjanac
 utvrdi, kako je i do sada
 naziv imalo, i da se protiv
 svakog promene imena,
 jer među nama od svih
 imena, dobijemo, da je
 od parutićeva bio naziv
 sela Torjanac.

Ovaj je izvod nglasom

Jovanović
 Opšt. Torjanac

Summary

THE ALTERATION OF NAMES OF SETTLEMENTS IN BARANJA IN 1922

(A Contribution to the Research of Baranja Oeconyms)

After the delimitation of state borders between the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and Hungary, the Yugoslav state obtained the southern part of Baranja region. Starting a de-Magyarization process, the new government made the decision to eliminate the consequences of the Hungarian presence in the former regions of Southern Hungary. As a part of this process, the alteration of old place names took place in 1922. In Baranja this assignment was given to the county school-inspector Milan Đ. Čosić. With minor changes of his suggestions, old Hungarian names were officially replaced by names which were in accordance with the Slavic / "Serbo-Croatian" language. In general, places were given new names based on: the geographical situation of the places; the translations of old Hungarian and German oeconyms; oeconyms derived from the Hungarian and German languages but conforming to the Serbo-Croatian language; historical localities and names of cadastral plots and other smaller toponyms in the surroundings of the settlements. Even though some places were given new names without any very good reasons, the whole procedure was relatively honest, which can be confirmed by the fact that these names have been kept to the present day.

(Prijevod sažetka: Mica Orban Kljajić)

Key words: Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, Baranja, Baranja oeconyms, Milan Đ. Čosić, de-Magyarization